

תקציר

שיטת המבטלים: לדרכי ארגון תורת הלשון באשכנז

מאת

יונתן האורד

רוב מניינו ורוב בניינו של מחקר חוכמת הלשון ב־150 השנים האחרונות התמקד בחידושיהם של חכמי ספרד, בעוד שהמדקקים האשכנזים תוארו כממשיכים ומפיצים של התורה הספרדית. במאמר זה נסקרת שיטה דקדוקית שלפיה כללי ההגה והצורות של העברית מאורגנים במערך מקונן של כללי הבחן (מבטלים) בין התנועות ההומופוניות. תוצאתה של שיטה זו היא מערכת דקדוקית שלמה המסווגת לא לפי חלקי הדיבר ודרכי הנטייה והגזירה האורגניות של המילים, כבדקדוק הספרדי, אלא לפי מערכת חוקים שקובעת את הניקוד במקרים של תנועות הומופוניות.

במאמר נסקרים חיבורים מן המאות השלוש עשרה – השש עשרה, בדפוס ובכתב יד, שבהם שימשה השיטה קודם שזנחה לטובת המבנים הדקדוקיים של האסכולה הספרדית. ניתוח פילולוגי-בלשני של החיבורים הללו חושף היטמעות של קטגוריות דקדוקיות שפותחו בספרד ובפרובנס בתוך התבנית החדשה של כללי הבחן מקוננים. ההתחקות אחר מקורותיה של השיטה מלמדת שמוצאה של שיטת המבטלים ברשימות מסורה (רובן לקסיקליות) שקבעו את הניקוד הנכון של תיבות רב משמעיות. הערות אלה נאספו ונערכו כרשימות המסווגות לפי סימני הניקוד השונים, ועוצבו לבסוף למערכת שלמה ומקיפה של כללים וחריגים.

יונתן האורד, החוג ללשון העברית, האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים, ירושלים 9190501
jonathan.howard@mail.huji.ac.il